

Van İli ve Yöresindeki Hipertansif Hastaların Hipertansiyon Konusundaki Bilgi Düzeylerinin ve Tedaviye Uyumlarının Değerlendirilmesi*

Beyhan Eryonucu**, Mehmet Sayarlıoğlu***, Mehmet Bilge**, Niyazi Güler**, Reha Erkoç***, İmdat Dilek***

Özet: Çalışmamızın amacı, bölgemizde daha iyi bir sağlık hizmeti verilebilmesi için alınacak tedbirler konusunda yönlendirici bazı fikirler edinmek için hipertansif hastaların hipertansiyon hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını ve tedaviye uyum derecelerini saptamaktır.

İç Hastalıkları ve Kardiyoloji poliklinikleri ile il merkezindeki bazı sağlık ocaklarına herhangi bir yakınmayla başvuran, en az 6 aydır hipertansif olduğu bilinen, 100 hastayla (ortalama yaş 56±13 yıl, 62'si kadın) yüz yüze görüşülerek önceden tespit edilen sorular sorulmuş ve cevaplar değerlendirilmiştir.

Bölgemizdeki hipertansif hastaların, eğitim düzeylerinin kadınlarda daha belirgin olmak üzere oldukça düşük olduğu ve hastalıkları hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları anlaşıldı. Hastaların önerilen tedavilere büyük oranda uydukları, aksaklıkların hastalıkları hakkında yeterince bilgilendirilmemeye bağlı olduğu düşünüldü.

Anahtar kelimeler: Hipertansiyon, Tedaviye uyum

Hipertansiyon aterosklerozun ve erişkin yaştaki mortalite ve morbiditenin en önemli sebeplerinden biridir.⁽¹⁾ Hipertansiyon prevalansı ülkemiz için %12 iken Van ili ve yöresinde prevalans %19'dur.^(2,3) Bu nedenle hipertansiyon yöremiz için daha ciddi bir sorundur. Hipertansiyonda en önemli grubu oluşturan esansiyel hipertansiyonda tedavi, yaşam stilini değiştirme, diyet düzenlemesi, egzersiz ve ilaç tedavisi olarak değişik protokollerden oluşmaktadır.⁽⁴⁾

Tedavinin yeterince düzenli yapılmaması hipertansiyonun organ hasarlarını artıracağından etkin ve düzenli tedavi oldukça büyük önem taşımaktadır.⁽⁵⁾ Bu nedenle tedavi konusunda daha ciddi önlemler alınması gerekmektedir. Tedaviye uyum, hastanın tedaviye gösterdiği titizlik ve tedavi protokolünün kolay uygulanabilirliği gibi faktörlerle ilişkilidir.

Bu nedenle yaptığımız bu çalışmada, bölgemizdeki hipertansif hastaların hastalıkları hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları ve tedaviye uyum dereceleri araştırılmıştır. Çalışmada daha etkin bir sağlık hizmeti verilebilmesi için alınacak önlemlere katkı yapacak bilgileri edinme amacı güdülmüştür.

*Bu çalışma 18-20 Kasım 1998 tarihlerinde İstanbul'da yapılan XXXIV Ulusal Türk Tıp Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Yüzüncü Yıl Üniv. Tıp Fak. Kardiyoloji AD, Van

***Yüzüncü Yıl Üniv. Tıp Fak. İç Hastalıkları AD, Van

Yazışma Adresi: Dr. Beyhan Eryonucu
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Kardiyoloji AD, VAN

Gereç ve Yöntem

Çalışmaya, İç Hastalıkları, Kardiyoloji poliklinikleri ve il merkezindeki bazı sağlık ocaklarına herhangi bir yakınmayla başvuran, en az 6 aydır hipertansif olduğu bilinen ve Van ili ve yöresinde yaşayan hastalar alındı. Ardışık olarak incelenen hasta sayısı 100'e ulaştığında çalışma sonlandırıldı. Başvuru sırasında hekim tarafından yüz yüze görüşülerek önceden hazırlanan anket formu dolduruldu ve alınan cevaplar değerlendirildi.

Bulgular

Çalışma kapsamına alınan toplam 100 hipertansif hastanın (62'si kadın, 38'i erkek ve yaş ortalaması 56±13 yıl) ankete verdikleri yanıtlar Tablo'da özetlenmiştir.

Hastalardan 61'inin okuma yazma bilmediği (%82'si kadın) ve ancak 26'sının herhangi bir okulu bitirmiş oldukları anlaşıldı. Bunlardan hiçbirisi üniversite mezunu değildi. Tamamı kadın olan 28 hastayla ise Türkçe iletişim kurulamadı.

Hastalardan 23'ünün hipertansiyon hastası olduğunu bile bilmediği, 55'inin hipertansiyon kelimesini hiç duymadığı anlaşıldı. Kan basıncının normal değerlerini hastaların 76'sının bilmediği, bildiğini ifade eden hastaların 7'sinin yanlış bildiği ve 17'sinin ise yaklaşık olarak bildiği saptanmıştır.

Hastaların kan basınçlarını ne sıklıkla kontrol

Tablo: Hipertansiyonlu hastaların ankete verdikleri cevapların özeti

	Hasta sayısı (Erkek/Kadın)
Hipertansiyon süresi	
< 1 yıl	25(9/16)
1-5 yıl	49(20/29)
5-10 yıl	18(7/11)
>10 yıl	8(2/6)
Hastaların eğitim durumu	
Okuma-yazma bilmeyen	61(13/48)
Okur yazar	13(8/5)
İlk-Orta	20(11/9)
Lise	6(6/0)
Üniversite	0
Hipertansif olduğunu bilmeden ilaç alanlar	23(8/15)
Hipertansiyon kelimesini hiç duymayanlar	55(16/39)
Normal tansiyon değerlerini bilmeyenler	83(29/54)
Hipertansiyon sınırını yaklaşık olarak bilenler	17(11/6)
Hastaların tansiyon ölçtürme sıklığı	
Haftada birkaç kez	48(33/15)
Ayda birkaç kez	47(38/9)
Yılda birkaç kez	3(1/2)
Hiç ölçtürmeyen	2(0/2)
Tedavinin takip edildiği yerler	
Üniversite veya devlet hastanesi	43(14/29)
Sağlık ocakları	35(16/19)
Muayenehane	4(2/2)
Düzenli takip yapılmayan	18(6/12)
İlaç kullanma alışkanlığı	
İlaç kullanmayanlar	22(10/12)
Düzenli olarak ilaç kullananlar	29(12/17)
Haftada birkaç kez doz atlayan	28(9/19)
Bazen ilacını kullanan	21(7/14)
İlaçlarının ismini bilenler	32(18/14)
Kutusundan veya şeklinden ilaçlarını tanıyanlar	63(25/38)
İlaçlarının dozlarını bilen ve kendisi alanlar	89(34/55)
Alınan ilaç sayısı	
Bir çeşit antihipertansif alanlar	65(26/39)
İki çeşit antihipertansif alanlar	31(11/20)
Üç çeşit antihipertansif alanlar	4(1/3)

ettikleri sorulduğunda 48'inin haftada bir kaç kez, 47'sinin ayda bir kaç kez, 3'ünün yılda birkaç kez tansiyon ölçtürdüğü, 2'sinin hiç tansiyon ölçtürmediği anlaşıldı. Hastalardan 15'inin evinde tansiyon aleti bulunduğu, bunların

8'inin kendisinin tansiyon ölçebildiği, 80 hastanın tansiyon ölçümlerinin herhangi bir sağlık kurumunda yapıldığı saptandı. Kırküç hastanın üniversite veya devlet hastanelerinden, 35 hastanın sağlık ocaklarından ve 4 hastanın ise

özel hekimler tarafından takip edildiği öğrenildi. Onsekiz hastanın ise düzenli olarak herhangi bir kurumdan takip edilmediği anlaşıldı.

Yirmibeş hastanın 1 yıldan daha az bir süredir, 49 hastanın 1-5 yıldır, 18 hastanın 5-10 yıldır ve 8 hastanın ise on yıldan daha uzun bir süredir hipertansif olduğunu bildiği saptanmıştır.

Hipertansif olduğu halde 22 hastanın ilaç kullanmadığı saptandı. Geriye kalan 78 hastanın tedavi altında olduğu, bu hastalardan 29'unun düzenli olarak ilaçlarını aldığı, 28 hastanın haftada bir kaç kez doz atladığı ve 21 hastanın ise bazen ilacını aldığı öğrenildi. İlaç kullanmayan hastalardan 9'unun kendini iyi hissettiği, 7 hastanın sürekli ilaç kullanması gerektiğini bilmediği, 4 hastanın hastalığını önemsemediği ve 2 hastanın ise maddi sebepler nedeniyle ilaç alamadığı için hiçbir ilacı kullanmadığı anlaşıldı.

İlaçlarının ismini 68 hastanın bilmediği, bunların 63 tanesinin kutusundan veya şeklinden ilaçlarını tanıdıkları ve 5 tanesinin ise ilaçlarını hiçbir şekilde tanımadıkları anlaşıldı. Seksendokuz hastanın ilaçlarının dozlarını bildiği ve ilaçlarını kendilerinin aldığı, 11 hastanın ise ilaçlarının dozlarını bilmediği ve ilaçlarının başka kişiler tarafından verildiği öğrenildi. Atmışbeş hastanın bir çeşit, 31 hastanın iki çeşit ve 4 hastanın ise üç çeşit antihipertansif ilaç aldığı anlaşıldı.

Tartışma

Ülkemizde yapılan TEKHARF (Türk erişkinde kalp hastalıkları ve risk faktörleri) çalışmasında koroner kalp hastalığı olanların analizinde Türk erkek ve kadınlarında en başta gelen risk faktörlerinin hipertansiyon ve bedensel etkinlikten yoksunluk olduğu anlaşılmıştır.⁽⁶⁾ Erişkinlerimizde sistolik kan basıncı ≥ 140 mmHg ve/veya diyastolik kan basıncı ≥ 90 mmHg bulunanların oranı %33.7 dir. Sınırdan olarak tanımlanan kesim dışlanıp kan basıncı $\geq 160/95$ olarak değerlendirme yapılırken hipertansiyon oranı % 12.3 olarak bulunmuştur. Kentsel kesim (%15.7) ile kırsal kesim (%17.6) arasında fark bulunmamakla beraber kadınlarda %16'lık erkeklerde ise %11'lik bir oran saptanmıştır. TEKHARF çalışmasından elde edilen sonuçlarda hipertansiyon sıklığı bölgelere göre değerlendirildiğinde; Doğu Anadolu Bölgesinde tüm erişkinlerde %14.6 lık bir oran saptanmıştır. Bu oran Karadeniz ve Marmara bölgesinden sonra en yüksek orandır. Cinsiyet açısından hipertansiyon sıklığı yeniden gözden geçirildiğinde durum biraz farklılık göstermektedir. Çünkü Doğu Anadolu bölgesi,

erkeklerde bulunan %7'lik oran ile en düşük oranlarından birine sahip iken, kadınlarda bulunan %20'lik oranla kadınlar arasında hipertansiyonun en yüksek görüldüğü bölgelerden biridir.⁽²⁾ Daha önce yapılan bir çalışmada Van ili ve yöresinde erişkinlerdeki hipertansiyon prevalansı %19 (erkeklerde %14.5, kadınlarda %21) olarak bulunmuştu.⁽³⁾ Bu çalışmanın sonucu TEKHARF çalışmasındaki Doğu Anadolu bölgesine ait verilerle kısmen uyum içinde bulunmuştur. Doğu Anadolu bölgesindeki kadınlardaki yüksek hipertansiyon prevalansı özelliği Van ili ve yöresinde de görülmektedir. Ancak erkeklerde bu bölgede görülen düşük hipertansiyon prevalansına rastlanmamıştır.

Ülkemiz için %12 olan hipertansiyon prevalansının ilimizde %19 olması hipertansiyona yönelik olarak yapılacak çalışmaların bölgemiz için daha da önemli olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda hipertansiyonlu hastalarımızın, bölgemizin eğitim durumunun bir yansıması olarak, eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğu saptanmıştır. Herhangi bir okulu bitiren hasta oranı ancak %26 dır. Hastaların %61 gibi oldukça yüksek bir oranının okuma yazma bilmediği, kadın hastalarda bu oranın %78'e çıktığı saptanmıştır. Hipertansiyon prevalansını araştıran ve beş yıl önce tüm ülke sathında yapılan bir çalışmada hastaların %18'inin okuryazar olmadığı saptanmıştı. Aynı çalışmada diplomasız oranı %10, ilk ve orta öğretim mezunu oranı %68 olarak bulunmuştu.⁽⁷⁾ Hipertansiyon kelimesini hiç duymamış hasta oranı oldukça yüksektir (%55) ve kan basıncının normal değerlerini tam olarak bilen hasta sayısı da oldukça azdır (%17). Ancak hastaların neredeyse tamamı tansiyonlarını belli aralıklarla ölçturmektedir. Bu bulgular hastalarımızın eğitim düzeylerinin düşük olmasına veya yeterince bilgilendirilmemeye bağlı olarak hastalıkları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Bu çok önemli bir tespit olup hastalara daha çok zaman ayırıp onların eğitilmesinin sağlanması hipertansiyonun komplikasyonlarının azalmasına katkı sağlayabilir.

TEKHARF çalışmasında hipertansiyon tespit edilen kadınların %38'inin, erkeklerin ise %28'inin antihipertansif tedavi altında oldukları saptanmıştır.⁽²⁻⁶⁾ Tedavi alan erkeklerin %60'ının, kadınların ise %42'sinin kan basınçlarının kontrol altında bulunduğu belirlenmiştir. Görüldüğü gibi tedavi ile ancak hastaların yarısında kan basıncı kontrol altına alınabilmiştir. Kadınlarda tedavi etkinliği erkeklere kıyasla her

iki taramada da düşük bulunmuştur. Bizim çalışmamızda da benzer olarak bilgi düzeyi ve tedaviye uyum oranı kadınlarda daha düşük idi. Vakaların %68'i ilaçların isimlerini dahi bilmiyorlardı. Bizim çalışmamızda hasta grubu zaten tedavi alan ve sağlık kurumuna başvuran hastalardan seçilmişti. Çeşitli sebeplerden dolayı ilaç kullanmayan hastaların (%22) başta gelen ilaç kullanmama nedeni, kendilerini iyi hissetmemeleriydi (ilaç kullanmayan hastaların %41'i). Bu durum hastaların hipertansiyonun sürekli tedavi edilmesi gerektiğini ve geç komplikasyonlarından haberdar olmadığını gösteren bir bulgu olarak değerlendirilmiştir.

Antihipertansif ilaç alan hastaların önemli bir çoğunluğu (%37) tedavilerini düzenli olarak sürdürmekteydi ve doz atlama oranı düşüktü. Hastaların ancak %27 gibi bir kısmında tedavinin düzensiz olduğu saptandı. Bir çeşit antihipertansif ilaç kullanan hasta oranının %65 olması tedaviye uyumu artıran bir faktör olarak değerlendirildi.

Bölgemizdeki hastaların eğitim düzeylerinin kadınlarda daha belirgin olmak üzere oldukça düşük olmasına, hastalıkları hakkında yeterince bilgiye sahip olmamalarına rağmen önerilen tedavilere azımsanmayacak oranda uydukları görüldü. Ancak hastalıkları hakkında yeterince bilgilendirilmemeye bağlı olduğunu düşündüğümüz aksaklıklar oldukça yüksek orandaydı. Hipertansif hasta eğitimi bizim gibi ekonomik kaynakları sınırlı bir ülkede önemli sağlık hizmetlerinden biri olmalıdır. Bu sorunun başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere ilgili kurumların gelişmişlik sorunu olan bu bölgeyle daha fazla ilgilenmesi, sağlık personellerinin hastalarına daha fazla zaman ayırması, medyanın sağlık ile ilgili seviyeli programlara daha fazla önem vermesi ile düzeleceği umudunu taşımaktayız.

The Evaluation of the Knowledge Level on Hypertension and Treatment Compliance of the Patients with Hypertension in Van

Abstract: *The aim of this study was to detect whether the patients with hypertension have the information*

on hypertension and have shown compliance to their treatments. So we can get some ideas on how to get prevention in the health care services.

We have interviewed with 100 hypertensive patients (mean age 56±13 year, 62 female), who have been known to have hypertension for at least 6 months. The patients were evaluated in the Internal Medicine, Cardiology and Primary Health Care Centers.

According to the results of the study, we have observed that the patients with hypertension in our region, especially female patients, have not sufficient acknowledgement on their problems and have very low level of education.

Finally we have considered that the patients educated on their diseases have showed significantly compliance to the treatment regimen more than uneducated ones.

Key words: *Hypertension, Compliance to the treatment*

Kaynaklar

1. Farmer JA, Gotto AM: Dyslipidemia and other risk factors for coronary artery disease, In: Heart disease: a textbook of cardiovascular medicine. Edited by Braunwald E. Philadelphia, W.B. Saunders Company, 1997, pp:1126-1160.
2. Soydan İ. TEKHARF çalışmasında hipertansiyon yönünden elde edilen veriler ve bunların yorumu. In: Türk erişkinlerinde kalp sağlığının dünü ve bugünü. Edited by Onat A İstanbul, 1996, pp: 61-78.
3. Erkoç H, Aksoy H, Alıcı S, İlhan M, Sayarlıoğlu M, Dilek İ, Uygan İ, Topal C, Meral C. Hypertension prevalence in Van Province, Turkey. Eastern Journal of Medicine, baskıda.
4. The Sixth Report of the Joint National Committee on Prevention, Detection, Evaluation and Treatment of High Blood Pressure (JNC VI). Arch Intern Med. 1997;157:2413-2446.
5. Barnett AH, Dodson PM: Target organ damage in hypertension, London, Science Press, 1997.
6. Onat A, Sansoy V, Yıldırım B ve ark. Erişkinlerimizde kan basıncı: 8-yıllık seyri, tedavi oranı, koroner kalp hastalığı ile ve bazı etkenlerle ilişkileri. Türk Kardiyol Dern Arş 1999; 27:136-143.
7. Erdine S. Türkiye Hipertansiyon Haritası. Birinci baskı, İstanbul, Hipertansiyon ve ateroskleroz derneği yayını, 1993.